

NIEUWS UIT DE PROVINCIE

Na twee jaar ILG zijn de meeste provincies aardig gewend aan hun nieuwe rol. Met het Investeringsbudget Landelijk Gebied, per 1 januari 2007 door het Rijk overgeheveld naar de provincies, hebben ze de regie gekregen over een groot deel van de ruimtelijke ordening in hun grondgebied, en dat bevalt goed. Een belangrijk onderdeel van het ILG is de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur, deels door verwerven van nieuwe natuurgebieden en deels via particulier en agrarisch natuurbeheer.

EHS blijft weerbarstige materie

Dat loopt in enkele provincies heel aardig, maar gaat in sommige gevallen toch duidelijk minder gemakkelijk dan vooraf was gepland. Is er wel genoeg geld, is er wel genoeg tijd? Is er, vooral in de Randstedelijke provincies, eigenlijk wel genoeg grond? Zal het nodig zijn om onteigening in te zetten? En kiezen provincies ervoor om de EHS juridisch veilig te stellen door hem op te nemen in een provinciale verordening? Een rondje langs de provincies.

— MARJEL NEEFJES

foto's Hans van den Bos | Sprengendal

Planmatige aanpak

In Noord-Brabant hadden ze vanuit de Reconstructie al langer ervaring met een nieuwe, actievere rol voor de provincie, zo vertelt **Simon Middelkamp, directielid ecologie bij de provincie Noord-Brabant**. Dus in dat opzicht was het ILG misschien minder een cultuuromslag dan voor sommige andere provincies. Brabant heeft gekozen voor een gebiedsgerichte aanpak met negen gebiedscommissies met elk een onafhankelijk voorzitter. Dit werkt goed, vindt Middelkamp. De EHS ligt goed op stoom, ondanks de forse opgave. Met het ILG is Brabant overgegaan op planmatige verwerving, vooral voor de natte natuurparels, waar voorheen eigenlijk vooral grond gekocht werd waar de kans zich voordeed. Onteigening is geen eerste doel, de discussie daarover loopt nog, maar Middelkamp sluit niet uit dat als bij zo'n planmatige aanpak de laatste kavels niet minnelijk verworven kunnen worden, dat het dan ooit uit de kast gehaald moet worden. Momenteel wordt een nieuwe Structuurvisie opgesteld, en daarin is een provinciale verordening voorzien waarin de EHS wordt opgenomen.

Creatieve oplossingen

Ook Noord-Holland heeft gekozen voor gebiedscommissies, aldus **Hannes Heijmering, plaatsvervangend programmamanager ILG in de provincie Noord-Holland**. Die commissies gaan actief op zoek naar projecten en dat levert meer op dan voorheen. Dus dat loopt wel. De EHS daarentegen, ligt niet op schema. Vanwege de hoge grondprijzen is er veel te weinig geld beschikbaar. De provincie is op zoek naar creatieve oplossingen, vertelt Heijmering. Hij voorziet een herijking van de EHS. Misschien zal die op een andere plek moeten komen, of misschien zal er toch meer gebruik gemaakt moeten worden van gronden van gemeenten of waterschappen die voor bijvoorbeeld waterberging gepland staan. Onteigening is bestuurlijk niet aan de orde, in elk geval niet meer dan de 10% die het ministerie heeft vastgesteld.

Grondmarkt wat mobieler

In Groningen gaat de EHS gewoon lukken in 2018, stelt **Leendert van Galen Last, programmaleider landelijk gebied in de provincie Groningen**. Sowieso gaat het prima met het ILG, zo vertelt hij. Zo loopt de uitvoering van het Plattelands Ontwikkelings Programma (POP) als een speer, het POP-geld voor de gehele ILG-periode (2007-2013) zal eind dit jaar al uitgegeven zijn. En ook de inrichting van EHS-gronden ligt dus op schema. Het tempo van de verwerving is het afgelopen jaar

wel wat gedaald door de afwachtender houding van boeren, maar dat trekt wel weer bij, de grondmarkt is in Groningen toch wat mobieler, stelt Van Galen Last. Hij plaatst nog een kritische kanttekening bij de statistieken die de provincies bij het Rijk moeten aanleveren over de EHS. Volgens de LNV-definitie is een gebied pas ingericht als de laatste betaling gedaan is en het laatste bezwaar afgehandeld. Dat geeft toch een vertekend beeld, vindt hij. Want als je gebieden meetelt waar de laatste shovel het land af is, dan ziet het er toch alweer een stuk positiever uit. In Groningen zal het volledige provinciaal ontwikkelingsprogramma uitgewerkt worden in een provinciale verordening.

Extra hectares?

In Drenthe verloopt de verwerving en functieverandering van gronden goed op koers, de helft van de taakstelling is al verworven, aldus **Foppe Voogd, projectleider Provinciaal Meerjarenprogramma van de provincie Drenthe**. Als kleine provincie zijn de lijntjes vrij kort, ook al voor het ILG er was. Er is een goede uitvoerende organisatie, en een prima samenwerking met DLG die de aankopen doet. Tot nu toe liep het allemaal dus heel aardig, maar het laaghangend fruit is nu geplukt, en de tweede helft zal zeker lastiger worden. Er zijn wel hectares beschikbaar buiten de huidige begrenzing van de EHS. Voogd hoopt dat die misschien toch aan de EHS toegevoegd kunnen worden, bijvoorbeeld door hectares over te hevelen vanuit andere provincies, of als LNV extra hectares toewijst. Blijven nog die hectares die binnen de huidige EHS verworven moeten worden. Drenthe probeert het voor grondeigenaren aantrekkelijker te maken door een snellere afhandeling, en door een meer actuele grondprijs aan te houden. Een extra versnelling is geboden. Onteigening speelt nog niet, maar Voogd sluit niet uit dat het voor laatste kavels ooit aan de orde kan komen. Drenthe kiest ervoor om geen provinciale verordening op te stellen.

Landbouw wil groeien

In Friesland draait het ILG redelijk goed, vindt **Ruud de Jong, hoofd afdeling programma's en projecten landelijk gebied in de provincie Fryslân**. Van het budget is de eerste twee jaar 90% weggezet, dus dat gaat heel aardig. Maar bij de visitatie over het ILG door het IPO onlangs bleken er toch nog wel verbeterpunten mogelijk. Vooral het samen optrekken met andere betrokkenen – waterschappen, natuurorganisaties – is lastig. Volgens De Jong zouden provincie en andere partijen meer naar een gezamenlijk eindbeeld toe moeten, zodat processen samen op

kunnen lopen, maar dat is niet altijd even eenvoudig te organiseren. Bij de EHS is vooral de aankoop een probleem. Het laaghangend fruit is geplukt. Er komt weinig in de markt, het gaat goed in de landbouw, er zijn weinig stoppers en de overigen willen groeien. Onteigening is in de provinciale politiek nog geen discussie, het ligt zeer gevoelig, maar er is wel een gemeente die overweegt om al voor aankoop een gebied als natuur te bestemmen, zodat er grond is voor onteigening. Friesland zal de EHS in een provinciale verordening opnemen.

Grondverwerving struikelblok

Ook in Zuid-Holland is de grondverwerving een groot struikelblok voor de EHS, vertelt **Peter van Steensel, programmamanager ILG bij de provincie Zuid-Holland**. Weliswaar is in twee jaar tijd iets minder dan de helft van de taakstelling gerealiseerd, maar dat betrof toch vooral de quick wins, zoals Van

Steensel het uitdrukt. Boeren zijn afwachtend, en de prijzen zijn gestegen ten opzichte van de normbedragen. De financiering is dus een probleem. Onteigening is zeker een mogelijkheid, maar kost uiteindelijk natuurlijk wel meer geld. Ook is het dan de vraag of het binnen de gestelde tijd lukt, want die procedures kosten ook nog eens veel tijd. Bij de midtermreview van het ILG (gepland in 2010) zal er toch iets moeten gebeuren: ofwel meer geld, ofwel fasering, ofwel minder hectares, anders gaat het niet lukken, meent Van Steensel. Maar er zal wel een oplossing komen. De provinciale verordening Ruimte, met daarin de EHS, komt na het opstellen van de Structuurvisie in het voorjaar.

Scheiding landbouw en natuur

In Flevoland is de situatie redelijk overzichtelijk, aldus **Albert de Graaf, beleidsmedewerker natuur van de provincie Flevoland**. De aankoop

Krimpenerwaard

Piet Winterman, directeur Staatsbosbeheer regio Oost, en Harry Keereweer, gedeputeerde provincie Gelderland, ondertekenen ILG-contract.

van EHS-gronden is vrijwel klaar, afgezien van de nog te realiseren robuuste verbinding tussen Oostvaardersplassen en Veluwe, speerpunt van het provinciale beleid. Bij de aanleg van de polders destijd is er een duidelijke scheiding gemaakt tussen landbouw en natuur. Het karakter van de polder werkt in het geval van particulier en agrarisch natuurbeheer echter juist negatief uit. Er is sprake van hoog productieve, goed verkavelde en dus dure landbouwgrond, dus het is financieel niet zo aantrekkelijk om landbouwgrond om te zetten in natuur. De belangrijkste natuurwaarde is water/moeras, wat geringe gebruiksmogelijkheden biedt. Anderzijds is de taakstelling voor particulier natuurbeheer niet extreem groot, dus als die ene boer met 50 hectare die wel bereid lijkt, door kan gaan, dan is de helft al rond. Maar het hangt af van zulke toevalligheden, stelt De Graaf. Er zal een discussie met LNV moeten komen over deze taakstelling. Voorlopig heeft Flevoland ervoor gekozen geen verordening op te stellen.

Versnellingsstraject

Ook in Overijssel staan gestegen grondprijzen de voortgang van de EHS in de weg, meent **Theo de Kogel, beleidsmedewerker natuur in de provincie Overijssel**. De provincie maakt zich dan ook zorgen en Gedeputeerde Staten heeft voor een versnel-

lingstraject 20 miljoen extra ter beschikking gesteld om bedrijven uit te kunnen plaatsen. Dit is gunstig voor de EHS, maar kan ook de landbouwstructuur verbeteren. Onteigenen wil Overijssel niet, maar de provincie gaat dit jaar in een deel van de EHS wel volledige schadeloosstelling geven, in de hoop dat het proces dan sneller kan verlopen. De inrichting, bijvoorbeeld verhogen van het waterpeil, blijft achter, omdat vaak nog geen afgeronde gebieden zijn aangekocht. De provincie heeft de EHS herbegrensd: geen zoekgebieden, geen ruime jas, maar duidelijke gebieden die beter aansluiten bij het watersysteem. Een ontwerp-omgevingsvisie is vastgesteld, een ontwerp-omgevingsverordening volgt in maart. Daarmee is de EHS op de kaart vastgelegd.

Particulier natuurbeheer stagneert

In Limburg ligt de EHS zeker niet op schema, vertelt **Torben Mulder, senior-beleidsmedewerker cluster natuur bij de provincie Limburg**. Bij de verwerving wordt sinds enkele jaren een inhaalslag gemaakt, maar particulier en agrarisch natuurbeheer loopt steeds verder achter. Bij de start van de ILG-periode liepen de Programma Beheer-overeenkomsten net af, sinds dat moment zijn elk jaar ook vrij veel boeren gestopt. Nu is er een evenwicht in afname en aanwas, maar dus zeker geen toename, behalve dan bij landschapsbeheer. Mulder hoopt wel dat er bij

Provinciale verordeningen, nieuw instrument uit de nieuwe Wro

In de nieuwe Wro, die op 1 juli 2008 van kracht is geworden, hebben provincies een nieuw instrument in handen gekregen dat bindend is voor de gemeentelijke bestemmingsplannen: de provinciale verordening (zie ook het Vakblad van juni 2008). De meeste provincies maken van deze mogelijkheid gebruik, bijvoorbeeld om de EHS juridisch zeker te stellen. Enkele provincies (Drenthe en Limburg) vinden dat hun bestuurlijke afspraken en hun Structuurvisie genoeg zekerheid bieden. Minister Cramer van VROM speelt echter toch liever op safe, zo blijkt. Zij bereidt momenteel een Algemene Maatregel van Bestuur voor (een bindende rijksregel) waarin zij provincies zal verplichten bepaalde onderwerpen in een verordening vast te leggen, waaronder de EHS.

Onteigening nodig?

Om de EHS rond te breien voor de geplande einddatum van 2018, zal er zeker extra inspanning nodig zijn. Of dat ook in de vorm van onteigening zal gebeuren, dat verschilt van provincie tot provincie. Het ministerie van LNV heeft in de bestuursovereenkomsten ILG met de provincies afgesproken dat maximaal 10% van de te verwerven gronden voor de EHS via het instrument onteigening mag gebeuren. En provincies kunnen onderling schuiven, de een wat meer, de ander wat minder. Toch zijn er maar weinig provincies die er vol overtuiging voor gaan. Ze kiezen er liever voor het 'o-woord' niet te gebruiken, en op andere manieren via een hogere prijs grondeigenaren tot verkoop te verleiden. Overigens is voor provincies niet geheel duidelijk of die 10% geldt voor beide vormen van onteigening door volledige schadeloosstelling (zowel de 'minnelijke verwerving ter voorkoming van onteigening' als de 'gerechtelijke onteigening'). Als ook de 'minnelijke verwerving' meetelt, zit je als provincie immers veel sneller aan je 10%.

Zie voor meer achtergronden het artikel over onteigening in het Vakblad van januari 2008.

de ingang van het nieuwe, eenvoudiger Programma Beheer (begin 2010) een toename zal plaatsvinden, maar betwijfelt of dat voldoende zal zijn. Het is de vraag wat er dan moet gebeuren. Mulder denkt dat wellicht de taakstelling omlaag moet of de termijn verlengd. Meer geld bieden voor agrarisch natuurbeheer mag niet vanwege de staatssteunregels. Hij hoopt dat de ideeën voor bijvoorbeeld fiscale vergoedingen waar de LNV-IPO-denktank particulier natuurbeheer mee is gekomen een sterkere groei op zullen leveren. Gedeputeerde Staten kiezen er niet voor een provinciale verordening op te stellen, maar willen afspraken op maat maken per gemeente. Overigens heeft Limburg de spelregels rond de planologische bescherming van de EHS reeds in 2005 – twee jaar vóór de landelijke vaststelling van die spelregels – in een aanvulling op haar Provinciaal Omgevingsplan vastgelegd.

Langjarige contracten

Gelderland heeft er bij het ILG voor gekozen om grote contracten af te sluiten met grote partners, vertelt **Marius Bolck, coördinator PMJP-gebieden bij bureau Veluwe-Vallei van de provincie Gelderland**. Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Het Geldersch Landschap hebben al getekend, nu zijn ook de waterschappen en particulieren aan de beurt. Een prima manier om afspraken te maken over de resultaten en prioriteiten te stellen, vindt Bolck, in feite is het geld voor de komende 7 jaar al belegd. Veder loopt de gebiedsgerichte aanpak in de 38 PMJP-gebieden ook naar wens. Voor de EHS gaat het echter niet lukken de doelstellingen te halen, omdat de normbedragen voor grondverwerving te laag zijn. Dus er zal extra geld moeten komen, en het is nog niet bekend of Rijk of provincie extra middelen in wil zetten. De grondverwerving loopt door de lage grondmobiliteit maar matig. De provincie heeft wel veel grond gekregen van LNV, maar het ligt niet op de juiste plek, en ruilen kost veel tijd. Verder ontstaat er steeds meer weerstand bij de landbouw, onder andere gevoed door de discussie over onteigening die onlangs in de Provinciale Staten is gevoerd. Ondanks de conclusie dat onteigening alleen incidenteel zal worden ingezet, heeft de discussie de verhouding met de boeren geen goed gedaan. Gelderland werkt aan een provinciale verordening waarin ook de EHS opgenomen zal worden.

Grondmobiliteit stijgt

In Zeeland gaat het heel goed met het ILG, zegt **Roel Mooij, coördinator natuur en landschap bij de provincie Zeeland**. Ook met de EHS loopt alles gesmeerd. De helft van de doelstelling is klaar, een

kwart is onderweg en een kwart moet nog verworven worden, maar Mooij verwacht dat dat zeker gaat lukken. Er is binnen Provinciale Staten brede steun voor de EHS, en er zijn al prachtige natuurgebieden bijgekomen. Zeeland streeft naar een versnelling om de hele EHS (einddatum 2018) nog binnen de ILG-periode (2013) in te richten. Voor dat tempo zijn de ILG-gelden echter niet voldoende, de gelden voor aankoop zijn al op. Maar daar gaat de provincie het bij de mid-termreview van het ILG (2010) met LNV over hebben. Misschien is er een mogelijkheid EHS-hectares te herverdelen, als het in andere provincies lastiger gaat. De grondmobiliteit lijkt weer op gang te komen, boeren lijken te voelen dat de top bereikt is, en dat de prijzen zullen gaan dalen. Onteigening is voor de EHS in Zeeland niet aan de orde: het is

Eilandspolder

niet nodig. Dat scheelt veel in draagvlak, als je betrouwbaar kunt zijn als overheid. Zeeland bereidt een provinciale verordening voor.

Nieuwe instrumenten

Utrecht loopt net als de andere randstadprovincies aan tegen problemen bij de grondverwerving voor de EHS, vertelt **Gerard Agterberg, teamhoofd programmering landelijk gebied in de provincie Utrecht**. Alleen kopen tegen agrarische waarde, zoals het Rijk wil, werkt niet. Utrecht zet daarom instrumenten in om het voor agrariërs aantrekkelijker te maken, bijvoorbeeld steun bij bedrijfsverplaatsing of -beëindiging. Ook wordt nu in overleg met de gebiedscommissies een kaart gemaakt waarop de plekken staan waar de provincie bereid is meer te be-

talen, volledig schadeloos te stellen. Consequentie is dan wel, zo heeft Provinciale Staten besloten, dat in die gebieden zo nodig uiteindelijk ook onteigend kan worden. Het is nog te vroeg om te zien of deze nieuwe instrumenten effect op gaan leveren, stelt Agterberg. Dat met het beschikbare geld de doelstelling niet gehaald wordt, is duidelijk. Je kunt als provincie dan wel roepen dat er meer geld nodig is, maar Agterberg vindt dat je ook kunt stellen dat je dan met al je inspanningen en geld wat minder hectares realiseert in de ILG-periode 2007-2013, en dat na die tijd inhaalt. ♦

Marjel Neeffes is eindredacteur van dit Vakblad
redactie@vakbladnatuurboslandschap.nl